

НАПАДНЕ РАДЊЕ БРАНИОЦА

Правила свих армија предвиђају и препоручују активну одбрану и истичу да би пасиван бранилац био осуђен на пораз. Иако активност браниоца може имати разне облике, као што су противнапади, дејство против непријатељских авио-десаната, дејство ватром, нарочито у виду артиљериске противприпреме, итд., ми ћемо се у овом чланку задржати само на противнападима.

Предузимајући противнапад, бранилац у извесној мери долази до преимућстава која иначе има нападач, тј. преузима иницијативу у погледу места и времена извршења удара, тако да тиме и морална преимућства у већој или мањој мери прелазе са нападача на браниоца. То значи да противнапади у извесним тренуцима борбе мењају дотадашње улоге браниоца и нападача. Применом противнапада одбрана постаје динамичнија, а ако се правилно изводе, онда омогућују брже трошење нападача и припремају услове за победу.

Пошто бранилац, приликом извршења противнапада, напушта заклоне из којих је дотада дејствовао, одричући се заштите коју су му дотле пружали, може се поставити питање: да ли он тиме не слаби себе више, него што троши нападача?

Осим тога, постоји још неколико питања по којима не постоје јединствена гледишта. Тако, на пример, неки сматрају да бранилац не би требало да употреби своје резерве пре него што и нападач утроши своје одговарајуће резерве. Други сматрају да се противнапади завршавају на предњем крају. Трећи постављају питање: да ли су се противнапади у пракси извршавали према раније припремљеним плановима или су импровизовани у току саме борбе и како треба организовати командовање при извршењу противнапада, пошто тада врло често долази до мешања јединица?

Ратна пракса је богата искуствима не само у погледу начина извршења противнапада, него и у погледу момента његовог предузимања, његовог значаја, итд. Ради илустрације навешћу неколико примера. Било је случајева да је бранилац унапред тачно предвидео моменат, место и начин извршења противнапада, па га тако и извршио (Наполеон у бици код Аустерлица), а исто тако било је и успешно изведених нападних дејстава браниоца која су планирана и изведена у процесу одбранбене борбе (Колубарска битка). У извесним

случајевима бранилац је предузимао нападне акције после потпуног исцрпљења нападача (Стаљинградска битка), а некад и против још свежих непријатељских снага (Церска битка, Таненбершка битка). Некад је браниоцу доносио победу један ударац против нападача (Наполеон на Аустерлицу), а некад је био потребан низ удараца по појединим нападачевим групама (наш 2 корпус у Мојковачкој операцији од 16—24 априла 1944 године; Наполеон у операцијама 1814, које су познате под именом „Велика недеља“ — *La grande semaine*).

Као што је познато, с обзиром на циљ, замах и последице, противнапади могу бити тактичког, оперативног и стратегиског значаја.

Тактичке противнападе изводе тактичке јединице са циљем да поврате изгубљене отпорне тачке или изгубљене делове положаја, да униште поједине непријатељске групе или делове који су се уклинчили у положај браниоца или непријатељске снаге које су направиле неку грешку, итд.

Противнапади оперативног значаја, или тзв. противудари, имају за циљ уништење јачих нападачевих снага које су дубље продрле у браниочев систем одбране (први, други или трећи појас), као и враћање изгубљеног дела одбранбеног система. Врше их оперативне резерве у садејству са снагама избачених са одговарајућег дела положаја.

Противнапади стратегиског значаја, познати под именом противофанзиве, имају за циљ коначно тучење непријатеља и победу у једној операцији.

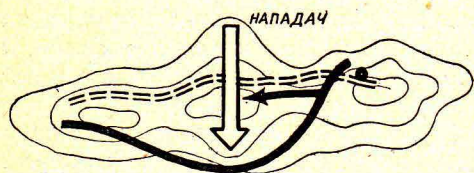
Време извршења противнапада

Пошто противнапади тактичког значаја имају за циљ трошење непријатељских снага, а не коначно њихово тучење, то их треба предузимати увек кад год се укаже згодна прилика и кад се нападачу могу нанети већи губици ударом живе силе него самим ватреним дејством. То значи да за противнапад треба искористити сваку тренутну слабост која се појави код нападача, а њих ће неминовно бити у току напада. То су моменти у којима нападач, и поред апсолутне надмоћности на извесним местима, ипак постаје слабији од браниоца.

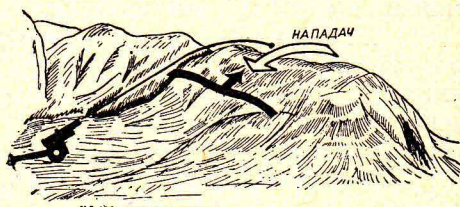
Одважан и правовремен удар браниоца у таквим случајевима још више повећава слабости нападача, тако да поред губитака и дезорганизације у његовом борбеном поретку неминовно наступа пад морала и подизање борбеног духа браниоца.

Као најпогодније време за извршење противнапада сматрају се они тренуци када целисходна употреба и најмањих браниочевих снага може да измени дотадашњи однос снага у борби на штету нападача. То су обично тренуци када непријатељски борбени поредак у току напада — услед губитака — изгуби ону чврсту кохезију коју је имао у почетку, када се поремети садејство и веза између нападачевих снага, када његова артиљерија — услед премештања — не може успешно да подржава своју пешадију, када се нападач још није довољно учврстио на заузетом земљишту, итд. Погодан моменат

за противнападе може бити и онај када нападач избија на гребен који се још налази у рукама браниоца. Ослањајући се на сам гребен, бранилац може вршити противнападе у бок нападачевих снага у моменту њиховог избијања на њега (шема бр. 1). Овакве противнападе вршили су Аустријанци са Кошутње Стопе гребеном ка Мачковом Камену, а Срби са Мачковог Камена ка Кошутњој Стопи у току тешког рвања од 19—23 септембра 1914 године. Међутим, ови противнапади нису имали коначног успеха због обостраних грешака (нагомиланост трупа и недостатак маневра).

Шема 1

Шема 2

При избијању нападача на гребен, противнапад треба првенствено извршити припремљеним резервама са задњег нагиба, јер је нападач тада доста растројен и заморен, а дејство браниоачеве артиљериске ватре је врло успешно, пошто је гребен обично маркантна линија. С дуге стране, нападач није у стању да својом артиљериском ватром успешно туче браниоачеве резерве које се крећу на задњем нагибу (шема бр. 2). Ако се овакав противнапад вешто изведе, онда се заморени непријатељ може потпуно разбити и избацити из заузетог положаја, а бранилац продужити дејство и испред предњег краја. У том случају браниоачеве трупе имају и то преимућство што се после повраћаја гребена спуштају низ нагиб, тако да им то олакшава брже продирање и појачава силу удара. Због погодности оваквих противнапада, у тач. 587 америчке Ратне службе препоручује се да се при организацији одбране предњи крај делимично повлачи задњим нагибом.

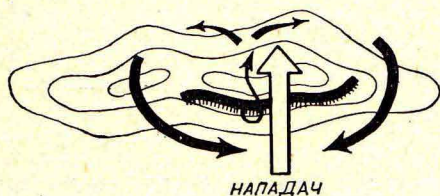
На пошумљеном земљишту Немци су у одбрани примењивали и овакав поступак: за време дејства нападачеве јаке артиљериске ватре повлачили су своје снаге на задњи нагиб, а кад би нападач пренео ватру на гребен — ради преласка на јуриш — вршили су противнападе са задњег нагиба на његове бокове.

Противнапади се могу погодно вршити на бокове уклињеног нападача, и то првенствено са оних отпорних тачака које се још држе на његовим боковима, јер се са њих, поред удара живом силом, нападач може тући бочном и леђном ватром (шема бр. 4).

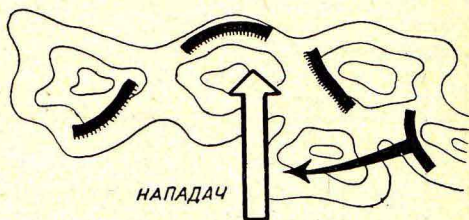
Као што се види, није потребно увек чекати да нападач најпре уведе своје резерве, па да после тога и бранилац уведе своје одговарајуће резерве, већ је важније да се брзо искористе наведене тренутне слабости у нападачевом борбеном поретку, јер оне могу наступити и пре увођења у бој свих његових резерви. Из овога даље

излази да противнападе није zgodно предузимати у време док су нападачеве снаге још свеже, а њихов борбени поредак добро повезан, јер би се тиме изложили само непотребним губицима. Али, ако се код нападача појави колебање и пре но што је прешао у напад, тј. док се налази испред предњег краја браниоца, тада снажан и брз испад може разбити нападача и онеспособити га за прелаз у напад.

Познато је начело да одмах треба створити нову резерву чим се постојећа употреби, и то било од јединица које се налазе на најмање угроженом делу фронта, било од оних на чијем је фронту резерва већ употребљена. Та стална динамичност и пребацивање снага са мање угрожених отсека на отсеке где је њихова интервенција најпотребнија — то непрекидно маневровање снагама — омогућава браниоцу да кочи и преотима иницијативу нападача и да тиме паралише његову бројну и техничку надмоћност. Као поучан пример за то навешћемо рад Тимочке дивизије II позива која је за време Брегалничке битке имала задатак да у случају бугарског препада својим нападом помогне Дринску дивизију која је била распоређена у рејону Штипа. Пре почетка непријатељстава Тимочка дивизија се налазила јужно од Штипа и са 13 и 15 пешадиским пуком бранила правац Штип—Криволак и прелазе преко Серте Планине, док је њен 14 пешадиски пук био на маршу од с. Худова кроз Демир Капију ка с. Пепелишту. Пошто су Бугари, ноћу 16/17 јуна 1913, извршили ноћни препад на целом граничном фронту, то је 17 јуна у 4.00 командант Тимочке дивизије II позива издао наређење за напад у правцу Штипа, да би помогао Дринску дивизију (у духу основног задатка). А кад је сазнао да су Бугари напали и од Радовишта ка Гарвану, изменио је одлуку и у 8.00 истога дана наредио да 15 пешадиски пук нападне у десни бок непријатељске колоне која је надирала од Радовишта, а 13 пук

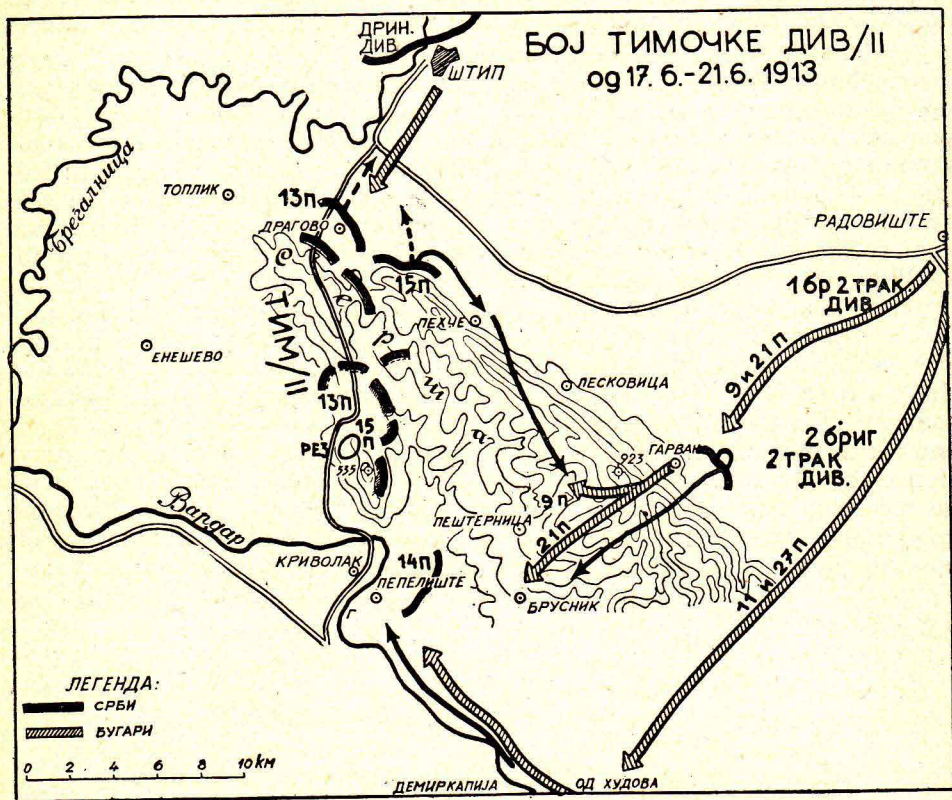
Шема 3

Шема 4

задржао за одбрану правца према Штипу. То значи да је командант дивизије упутио 15 пешадиски пук у противнапад док непријатељ још није ни напао главни положај дивизије, јер се указао погодан моменат — непријатељ је изложио бок своје колоне која је нападала од Радовишта. Осим тога, командант дивизије је иницијативно доносио одлуке према ситуацији на бојишту и њима донекле мењао првобитни задатак дивизије, али је о томе одмах извештавао команду III армије. Он је пренео тежиште одбране са левог на десно крило, према коме је тада био управљен главни удар Бугара (четири бугарска

пука), јер је тамо упутио 14 и 15 пешадиски пук, а касније и део 13 пука (шема бр. 5), а 18 јуна га поново пренео на лево крило и центар, јер су Бугари напали од Штипа, одбацили 13 пук са Драговских положаја и прекинули тактичку везу Дринске и Тимочке дивизије.

Шема 5

19 јуна командант Тимочке дивизије наредио је 13 пуку да изврши противнапад и поврати с. Драгово, пошто је непријатељски притисак тамо био попустио. Док је 13 пук заузео с. Драгово, непријатељски притисак према с. Пепелишту се појачао, тако да је командант дивизије морао упутити делове Добровољачке бригаде као појачање.

20 јуна на десном крилу, код 14 пешадиског пука наступа криза. Командант дивизије намеравао је да на том делу изврши противнапад снагама које би довео са центра и левог крила, али се одлучио да се упорно брани, пошто је непријатељ вршио јаке нападе на целом фронту. Зато је из штаба дивизије упутио све људство ради попуне губитака у јединицама.

21 јуна ујутру 15 пешадиски пук извршио је успешан против-напад, док је непријатељ успео да заузме положај 14 пука. Пошто је дивизија, после пет дана тешке борбе са надмоћнијим непријатељским снагама, била у крајње критичној ситуацији, командант дивизије је наредио повлачење на линију с. Топлик — с. Енешево, а Добровољачку бригаду упутио ка Градском. Повлачење је извршено успешно, јер Бугари нису вршили гоњење.

Иако је дивизија у току ових борби претрпела велике губитке (око 3.500 мртвих и рањених), она је успешно извршила оперативни задатак и сигурно заштитила десно крило и бок целокупног стратегијског поретка Српске војске у току Брегалничке битке, привезујући за себе шест бугарских пукова. Ово је могла постићи захваљујући сталној активности и непрекидном маневру снагама, јер је правилно реагирала на разне непријатељске акције које су имале различите форме у току ових пет дана.

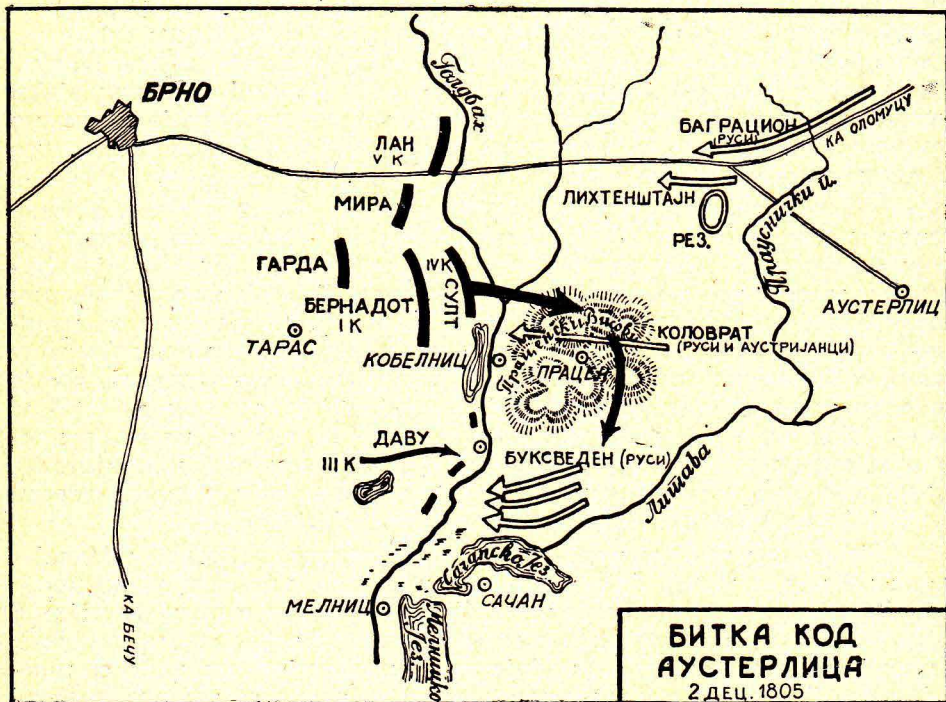
Оперативне јединице у одбрани могу изводити нападна дејства у веома различито време. Као што смо већ напоменули, дешавало се да је бранилац извршио противнапад тачно онако како га је планирао и у оном тренутку када се непријатељ појавио на предвиђеном месту, у извесним случајевима бранилац је бирао моменат за извршење противофанзиве (односно противудара или противнапада) у току самих борбених дејстава, пошто је претходно исцрпео нападача, док је понекад предузимао нападне акције против још свежих снага браниоца. При томе је важно да бранилац, с једне стране, не предузима противнапад пре но што открије правац главног удара непријатеља, а, с друге, да не закасни и не дозволи да нападач потпуно угрози даље вођење одбране на дотичном положају.

Бранилац готово редовно, у своје плану одбране, предвиђа правац и време употребе резерве. Он при томе узима у обзир неколико варијанти, с обзиром на извесне претпоставке у погледу дејства нападача. На пример, прелазак у противнапад може се предвидети и предузети пошто нападач избије на неку линију, али, како се иницијатива обично налази у рукама нападача, ретко се дешава да бранилац изврши противнапад баш онако како га је планирао. Па ипак, ранија предвиђања омогућавају браниоцу да се лако прилагоди свакој ситуацији која може наступити.

Било је, међутим, случајева када је бранилац остваривао свој план готово у потпуности, нарочито онда када је правилно проценио ситуацију, у првом реду намеру, могућности и план дејства нападача или када је прикупио тачне податке о намерама непријатеља. Сем тога потребно је врло вешто руковођење јединица у току борбе. Резултати овако изведених противнапада обично су били велики, јер је иницијатива тада донекле била у рукама браниоца још од самог почетка борбе. Као пример оваквог начина дејства браниоца може послужити битка на Аустерлицу 1805 године (шема бр. 6).

Велика Наполеонова победа у овој бици заснивала се на добром познавању земљишта и непријатељске тактике, као и на слабом раду његових непријатеља. Наполеон је тачно предвидео да

ће непријатељ извршити главни удар на његово десно крило, да би му пресекао комуникациски правац, који је позади овога крила ишао ка Бечу, тј. паралелно фронту. Земљиште на десном крилу било је мочварно, са два језера (Мелницко и Сачанско) и три речице (Голдбах, Литава и Рауснички Поток), док се у центру, северно од овог мочварног земљишта, налазило узвишење које је доминирало бојиштем (Праценски Висови). На овим елементима се заснивао Наполеонов план: на правцу главног непријатељског удара оставити само

Шема 6

слабије снаге (корпус Давуа) које ће задржавати непријатеља покретном одбраном и навући га у мочварно земљиште; главне снаге (корпусе Султа и Бернадота и Гарду) распоредити у центру, па кад се непријатељски напад потпуно развије и његове снаге потпуно ангажују према десном Наполеоновом крилу, тада својом масом у центру извршити силан удар према Праценским Висовима (тј. корпусима Султа и Бернадота и Гардом); после тога, ослањајући се на заузете Праценске Висове, бацити се на бок и позадину непријатељских главних снага (три колоне под командом Буксхевдена) и уништити их. Да би осигурао свој комуникациски правац, Наполеон га је повукао уназад преко Брна.

Цео маневар углавном је изведен према овоме плану. Резултати су били велики: уништено је око 27.000 непријатељских вој-

ника и 155 топова, док су Французи имали само око 10—12.000 губитака. Аустријанци су одмах после битке понудили мир, који је диктирао Наполеон према својој вољи.

Међутим, бранилац може бирати моменат за противудар у току битке, било после потпуног исцрпљења непријатеља или против још свежих његових снага.

У првом случају бранилац троши нападачеве снаге извођењем одбранбених борби (на већој или мањој дубини) и тактичким противнападима, користећи сваку грешку нападача, и тиме припрема услове за општи противудар. Ако се противудари успешно развијају, они могу прерасти и у противофанзиву.

У Колубарској бици војвода Мишић изабрао је моменат за противофанзиву у тренутку када се непријатељ у току тромесечних борби био знатно исцрпео, кад су се његове комуникације издужиле, а снабдевање постало веома тешко, нарочито услед слабих и раскаљаних путева. Да би ово стање поправио, командант аустријских балканских снага, Поћорек, сматрајући Српску војску већ тученом, одлучио се на веома ризичан подухват — промену комуникационог правца своје армије, тј. да пребаци снабдевање своје армије на Срем железничком пругом Обреновац—Ваљево, уместо из Босне. Војвода Мишић је тачно уочио овај моменат слабости аустријске војске, те је и донео одлуку да својом армијом изврши општи противудар у чему је добио сагласност српске Врховне команде. На тај начин дошло је до опште противофанзиве свих српских снага, са сјајним резултатима — војска која је изгледала да се налази на ивици пропасти, однела је сјајну победу и истерала агресора из своје земље, наневши му страховите губитке.

Наше противофанзиве у току Народноослободилачког рата обично су извођене у моментима малаксавања непријатељских удара (2, 3, 6 и 7 офанзива).

Противудари *против свежих непријатељских снага* врше се најчешће у операцијама по унутрашњим правцима или кад је нападач већ у почетним дејствима направио крупније грешке.

При дејствима по унутрашњим правцима, бранилац је у оперативном или стратегском дочеку и баца своје снаге узастопно против тренутно најопасније непријатељске групације или против најслабије тачке у нападачевом распореду. Иако је у дефанзиви, бранилац дејствује офанзивно. Тако долази до сусретних бојева и битака. Најбољи пример у овом смислу је Церска битка. Кад је почео рат 1914 године, сва тежина руковођења састојала се у томе да се главне српске снаге (1 и 2 армија) упуте благовремено против главних непријатељских снага, тј. требало је благовремено открити главни непријатељски удар и против њега упутити 1 и 2 армију, док се још Аустријанци не буду учврстили на стратегском мостобрану. Ови проблеми су мајсторски решени и однета је једна сјајна победа.

Наше противудари у току 4 и 5 офанзиве вршени су против још свежих непријатељских снага. Они су типичан пример дејства

по унутрашњим правцима, а за тачку удара обично је бирао најслабије место у непријатељском поретку.

Таненбершка битка 1914 године у Источној Прусској, између 8 немачке и 1 руске армије, такође је последица противофанзиве 8 немачке армије, против још свежих руских снага (1 армије). Нови командант 8 немачке армије, генерал Хинденбург (начелник штаба ген. Лудендорф), искористио је развученост руских снага, слабу оперативну везу 1 и 2 руске армије, јаку истуреност 1 армије испред 2 и неспособност руског командовања. Пошто је немачка обавештајна служба потпуно открила распоред руских снага, Хинденбург је могао да донесе смелу одлуку: пред 2 руском армијом оставити само слаб застор (углавном коњичке јединице), а све остале снаге бацити против 1 армије, опколити је и уништити. План је углавном тако и извршен.

Принципи нападних дејстава браниоца у операцијама по унутрашњим правцима могу се применити и код мањих оперативних јединица (корпуса) и већих тактичких јединица (дивизија), нарочито при одбрани широких зоња. Ако се имају јаке и брзе резерве, могу се вршити узастопни удари по раздвојеним непријатељским колонама, са ослонцем на јаке отпорне тачке (природне или изграђене). Наше земљиште нуди за ово врло повољне услове.

Начин извршења противнапада

Наношење узастопних удара по тренутно најопаснијој непријатељској групацији примењује се при дејствима по унутрашњим правцима, о чему смо већ говорили приликом избора момента за извршење противудара. У том случају главне снаге браниоца дејствују увек офанзивно. Тако су дејствовале 1 и 2 српска армија у Церској бици против главне аустриске групације. У операцијама 1814 године Наполеон је бацао своје главне снаге час против једне, час против друге непријатељске групе, оне која је у даном тренутку била најопаснија. На сличан начин дејствовао је и наш 3 корпус у Мојковачкој операцији 1944 године, који је, захваљујући вешто и брзо изведеним ударима и квалитету наших снага, успео да разбије непријатељску групу која је намеравала да га уништи, те је тиме отворио врата за упад у Србију.

Наше снаге у Народноослободилачком рату, све до половине 1944 године, готово редовно су дејствовале по унутрашњим правцима, а сем тога и у непрекидном окружењу. Карактеристично је да наши противудари у току непријатељских офанзива нису били усмеравани против главне или најопасније непријатељске групе (као у Церској бици и Наполеоновим операцијама), већ против најслабије тачке у непријатељском распореду. При избору ове тачке водило се рачуна о даљим перспективама за разгарање устанка. Наш Врховни штаб имао је стално пред очима крајњи циљ — коначно уништење окупатора и свих издајника, као и стално јачање наших снага и разгарање устанка. Коначно уништење непријатеља није се могло постићи у фронталном и линиском судару главних снага већ непрекидним

трошењем и постепеним уништењем непријатељских снага на читавој територији. Обручи су пробијани на најслабијем месту да би се операције са најмање жртава пренеле на непријатељску позадину. Уместо да се битка бије онако како ју је непријатељ планирао, она је стварно тако само почињала, а завршавала се према плану нашег Врховног штаба. Тако је било готово у свима офанзивама. У 4 офанзиве најслабија тачка у непријатељском обручу била је на југоисточном делу фронта, где су се налазиле слабе четничке снаге. Зато је наша ударна групација (1, 2 и 3 дивизија) баш тамо упућена да би отворила пролаз и пренела устанак у Санџак (према ранијем плану Врховног штаба).

Када је ситуација захтевала, Врховни штаб је водио операције по унутрашњим правцима и на класичан начин, тј. усмеравао је своју главну групу против најопасније непријатељске групе, а не само на најслабије место непријатељског распореда. Такав је био противудар код Горњег Вакуфа, почетком марта 1943 године.

Извршење отсудног удара (испада) на једном делу фронта могу вршити оперативне резерве или снаге које су пребачене са других делова фронта, или исте снаге које су дотле водиле одбранбене борбе. До прегрупације снага за извршење противнапада обично долази онда када почетни распоред браниоца није правилно извршен, тако да га је неопходно исправити, као на пример у бици на Марни 1914 године. Због погрешно извршене концентрације Французи су после почетних неуспеха морали довлачити снаге са десног крила стратeгиског фронта (из јужне Француске) и унутрашњости земље и груписати их у рејону Париза, ради парирања немачког продора кроз Белгију и Северну Француску. Тако је у рејону Париза прикупљена 6 армија, која је, заједно са енглеским Експедиционим корпусом, извршила удар на развучену деснокрилну немачку групацију (1 и 2 армију) који се претворио у општу противофанзиву. Тако су немачке снаге одбачене на реку Ену.

Испадe могу извршити већ ангажоване снаге, без неких појачања. Такав подухват могу успешно извести само јединице одличног квалитета и под вештим руководством. За то могу да послуже примери Колубарске битке и многи противудари и противофанзиве које су наше снаге готово редовно изводиле у току Народноослободилачког рата, и то без икаквих појачања.

Постројавање борбеног поретка у себи већ садржи основне предуслове за извршење нападних дејстава браниоца. Начелно, дубљи борбени пореци са јачим резервама нуде више могућности за извршење нападних браниоачевих дејстава. Но, и у јачини резерви постоји извесна граница која зависи од циља одбране и других услова (земљишта, утврђености, итд.). Зато за сваки конкретан случај треба одредити правилан однос између ширине и дубине борбеног поретка, јер од тога умногоме зависи и активност одбране.

Иако у свима Армијама постоји тежња за активном одбраном, ипак код појединих Армија постоје различите могућности за извршење активних радњи, поред осталог и због борбених поредака. Тако,

на пример, америчка Ратна служба (тач. 631) захтева да се што веће снаге издвајају за извршење противнапада и противофанзиве. То је разумљиво, с обзиром на велику ватрену моћ њихових јединица, пошто и слабије снаге на предњем крају могу остварити довољно густу ватру за успешну одбрану главног положаја. Они у резерву начелно остављају $\frac{1}{3}$ снага које се редовно налазе на ауто-транспорту. Сви ови елементи стварају услове за велику динамичност и активност одбране. С друге стране, совјетска Ратна служба предвиђа релативно слабе тактичке резерве (на пешадиску дивизију до два батаљона, а на пук једна чета са ојачањима). Ешелонирање и дубина одбране остварују се тек у оквиру оперативних јединица. Совјети ово објашњавају тиме што се остављањем великих тактичких резерви бранилац лишва јаке ватре испред предњег краја и што су те резерве изложене губицима од непријатељске ватре. Због тога они масирају живу силу на главном положају, а у тактичкој дубини остављају релативно слабе снаге. Њихове јаче оперативне резерве налазе се тек у већој дубини (на трећем појасу и даље). На тај начин, код совјетских тактичких јединица постоје слабије могућности за извођење нападних дејстава у одбрани. Овим се, можда, може објаснити зашто су Немци у почетку рата релативно лако пробијали тактичку дубину совјетске одбране и што су наилазили на јачи отпор тек на већој дубини. Због овакве пасивне одбране, поред осталог, Совјети су 1941 и 1942 године имали огромне губитке у живој сили и територији. Пошто су касније модифицирали своја гледишта, битка код Курска 1943 године даје другу слику.

Питање активности одбране у нашим условима захтева посебну студију. Може се само напоменути да наше земљиште у овом погледу нуди широке могућности. Начелно, наша одбрана треба да буде што активнија, како због наших ратничких традиција и особина бораца, тако и због бројности будућих непријатеља. Због тога наше резерве и други ешелони треба да буду довољно јаки. А да би се ово могло остварити, за одбрану предњег краја и узастопних линија треба што више применити фланкирну ватру пешадиских оруђа, пт средства и запречавање. Наше маневарско и планинско земљиште за ово пружа врло добре услове. Оно, такође, омогућава скривени прилаз резерви и извршење изненадних противнапада.

Противнападе треба вршити нарочито ноћу да би се избегла техничка надмоћност непријатеља. Начелно, одмах после извршења противнапада треба извршити прегруписавање снага и образовати нове резерве, спремне за нове ударе. Уопште, по моме мишљењу, наша одбрана умногоме треба да има карактер дејстава по унутрашњим правцима, па и тактичка где је то целисходно.

Планирање и командовање

При изради *плана одбране* треба узимати у обзир неколико могућих варијанти у погледу дејства непријатеља и за сваку од њих предвидети најпогоднији начин употребе својих снага. Да би потчињене старешине сигурно схватиле идеју плана одбране и могле

самостално искоришћавати погодне моменте за извршење брзих противнапада, може се у припремном периоду — уколико то време дозвољава — са њима извести мала ратна игра на карти. У њој треба прорадити највероватније варијанте непријатељских дејстава. Ово, начелно, треба радити ноћу када старешине нису ангажоване на земљишту, а код мањих јединица (пук, батаљон) на самом земљишту, као саставни део организације садејства.

Организација *командовања* при извршењу противнапада је нарочито деликатна пошто тада готово редовно долази до мешања јединица. Резерве се употребљавају на фронту који су дотле браниле друге јединице. Да би се избегле штетне последице таквог мешања, треба благовремено решити питање командовања. За то је најбоље да се као резерве у противнападима употребљавају читаве формациске јединице, првенствено на крилима и спојевима јединица првог борбеног реда. Оне тада добивају зоне дејства и линије разграничења. Они делови који су дотле бранили одговарајући део фронта, могу се ставити под команду команданта резерве и са резервом заједно учествовати у противнападу, или се могу рокирати и повући у састав своје јединице. Од ових делова може се, такође, уместо утрошене образовати и нова резерва. Ако се мешање јединица не може избећи, онда је важно да се командовање благовремено регулише и да јединице унапред тачно знају које ће отсеке преузети после извршења противнапада. Сви делови на дотичном отсеку треба, начелно, да буду под једном командом, без обзира коме формациски припадају. Овим ће се избећи свака забуна и отклонити евентуална колебања, која могу наступити у борбеном поретку у овим критичним тренуцима борбе.

ИЗАШЛА ЈЕ 14 КЊИГА „МАЛЕ ВОЈНЕ БИБЛИОТЕКЕ“

ОСНОВИ ВОЈНИХ ЗНАЊА

ОД ПОТПУКОВНИКА Индиске армије Д. К. ПАЛИТА

Књига садржи кратко и језгровито излагање из историје и анализе тактике, стратегије и принципа вођења рата.

Циљ јој је да потстакне интерес официра за студију ратне вештине пружајући им потребна основна војна знања, неопходна за обухватну студију војне литературе.

У Енглеској је ово дело доживело 4 издања.